

SAKSPAPIR

Saksnr	Utval	Type	Dato
105/2022	Formannskap/plan- og økonomiutvalet	PS	29.11.2022
98/2022	Kommunestyret	PS	13.12.2022
23/2022	Levekårsutvalet	PS	06.12.2022

Sakshandsamar	Arkiv	ArkivsakID
Ann Kristin Bolstad		22/636

GRATIS SKULEMÅLTID I SKULANE I VAKSDAL

Kommunedirektøren sitt framlegg til vedtak:

Det vert lagt fram tre ulike forslag til vedtak:

1. Gratis skulemåltid ved skulane i Vaksdal vert ikkje innført.
2. Gratis skulemåltid vert innført på 8. – 10. årssteg, 3 dagar i veka. Skulane driftar ordninga sjølv og får tilført dei ekstra ressursane dette vil koste.
3. Gratis skulemåltid vert innført på 8. - 10. årssteg, 3 dagar i veka. AO-senteret driftar ordninga på Dale skule, medan Eksingedalen oppvekststun driftar ordningar sjølv. Skulane får tilført dei ekstra ressursane dette vil koste.

Formannskap/plan- og økonomiutvalet - Sak 105/2022

FPØ - Behandling:

Kommunedirektør har lagt fram tre alternative forslag til vedtak. Ingen i Formannskapet ynkjer å stemme for alternativt forslag 1 eller alternativt forslag 2. Forslag alternativ 3 vart sett opp til votering.

Samrøystes vedteke.

FPØ - Tilråding/Vedtak:

Gratis skulemåltid vert innført på 8. - 10. årssteg, 3 dagar i veka. AO-senteret driftar ordninga på Dale skule, medan Eksingedalen oppvekststun driftar ordningar sjølv. Skulane får tilført dei ekstra ressursane dette vil koste.

Levekårsutvalet - Sak 23/2022

LEV - Behandling:

Samrøystes vedteke.

LEV - Tilråding/Vedtak:

Gratis skulemåltid vert innført på 8. - 10. årssteg, 3 dagar i veka. AO-senteret driftar ordninga på Dale skule, medan Eksingedalen oppvekststun driftar ordningar sjølv. Skulane får tilført dei ekstra ressursane dette vil koste.

Saksopplysningar:

Heimel

Kommunestyret vedtok i PS - 111/2021 – [BUDSJETT 2022 – VAKSDAL KOMMUNE](#) følgjande: «Kommunestyret ber kommunedirektøren kome attende med ei sak i løpet av 2022 om eit dagleg gratis skulemåltid i skulane i Vaksdal. Saka skal utgreie kostnad og hvordan dette kan organiseres i praksis.»

Ei drøftingssak om gratis skulemåltid i skulane i Vaksdal vart lagt fram i Levekårsutvalet 24.05.22, sak 12/2022, for innspel til saksutgreiing om dagleg gratis skulemåltid. Levekårsutvalet gjorde følgjande tilråding/vedtak:

«Levekårsutvalet gjev følgjande innspel til saksutgreiing om dagleg gratis skulemåltid:

- *Kaldmat/smøremåltid*
- *Mulig frukt*
- *8-10 årssteg»*

Bakgrunn for saka

Kommunedirektøren såg det som føremålstenleg å avgrensa utgreiinga av gratis skulemåltid i skulane i Vaksdal til å gjelde ein skule i eit pilotprosjekt der ein kunne gjera seg nokre erfaringar.

Saka vart difor lagt fram for drøfting til Levekårsutvalet administrasjonen bad om innspel til saksutgreiinga med føremål om ein modell for gratis skulemåltid som er realistisk å gjennomføre både praktisk og økonomisk. Spørsmåla ein hadde som utgangspunkt til drøftinga var:

- Kva årssteg er mest aktuelt med dagleg gratis skulemåltid?
- Er det aktuelt med dagleg gratis skulemåltid på alle skulane?
- Er det mest aktuelt med måltid som elevane får servert ferdig eller kan det vera smøremåltid slik barnehage gjer det?
- Er det forventningar om kalde eller varme måltid?
- Er det andre innspel administrasjonen bør ta med seg i saksutgreiinga?

Vedtaket i Levekårsutvalet vart lagt til grunn for det vidare arbeidet med saksutgreiinga.

Ungdomsrådet har òg drøfta gratis skulemåltid. Dei peika på at å servera lunsj var betre enn frokost og at det var best med smøremåltid framfor ferdiglaga mat slik at elevane har alternativ til kva dei ynskjer å spise. Dei diskuterte òg hyppigheit av skulemåltid og meinte det ikkje bør serverast kvar dag då det er fare for at elevane vart lei av det.

Nasjonal forskning om skulemat

Det vart i januar 2022 publisert ein rapport frå FHI om gratis skulemat i ungdomsskulen. Det er ei

nasjonal kartlegging av skulematordningar og utprøving av ein enkel modell med eit varmt måltid. Rapporten kan du lesa her [Gratis skulemat i ungdomsskolen](#). FHI ynskte å prøve ut om det er praktisk mogeleg å førebu og tilby eit varmt måltid ved ungdomsskular ved bruk av eksisterande fasilitetar, samt å kartlegge omfanget av skulematordningar ved norske ungdomsskular.

Gratis skulemat (det vil seie eit måltid utan elev- eller foreldrebetaling) vert av mange sett på som eit tiltak som kan løyse fleire utfordringar i samfunnet relatert til kosthald, trivsel og læring, sosial ulikskap og miljø. Sjølv om det i Noreg er ein tradisjon for å ta med mat heimefrå er det fleire elevar som ikkje har gode spisevanar på skuledagar. Utfordringane med eit gratis skulemåltid til alle skuleelevar er blant anna store kostnader knytt til investeringar og drift.

Rapporten viser at omlag kvar sjette ungdomsskule i 2020 hadde ei form for skulematordning, medan det berre var eit tilbod om gratis skulemat kvar dag ved 6 % av skulane.

Helsedirektoratet har forska på trivsel i skulen, medrekna skulemat, og publiserte i 2015 artikkelen [Trivsel i skolen](#). Der står det blant anna:

«Skulemåltidet kan fremme helse, trivsel og læring (Sosial- og helsedepartementet 2003). Et sunt kosthold henger også sammen med bedre skoleprestasjoner, og konsentrasjon og bedret psykisk helse Samdal et al. 2008). Skulemåltidet er viktig for at elever skal ha muligheten til å opprettholde konsentrasjon, læringsvilje og humør. Det har også blitt dokumentert sammenhenger mellom ernæringsmessige inntak og skoleprestasjoner (Florence, Asbridge & Veugeleres, 2008).

I Norge er det vanlig at elevene har med ferdigsmurt matpakke på skolen. I andre europeiske land, som for eksempel i Sverige, får elevene servert et varmt måltid. Noen skoler i Norge har testet ut ulike løsninger med servering på skolen, og hvordan dette påvirker skolehverdagen for elevene og de ansatte på skolen (Haugset & Nossun, 2008). For eksempel er pådekkede fellesmåltider hyggelige og kan fremme et godt sosialt miljø, men de er krevende å gjennomføre da noen må ta ansvar for både tillaging og ryddig. For å ivareta måltidets sosiale funksjon er det nødvendig at det er fysisk tilrettelagt for felles spising og avsatt tilstrekkelig tid for at trivsel oppnås (sosial- og helsedirektoratet, 2003). Læreren kan i måltidsituasjoner ha mulighet for å bygge sosiale relasjoner med elevene og bidra med sunne holdninger knyttet til mat og spising (Haugset & Nossun, 2013)».

Det er òg gjort andre mindre norske studie om skulemåltid:

[Elever foretrakk brødskiver](#) Publisert 02.10.2020

«Flere elever spiste lunsj når de fikk servert skulemat, i følge en studie fra Trøndelag. Men det var bare noen typer mat som fikk elevene til å spise til å spise mer»

[Den norske matpakka skaper forskjeller](#). Publisert 11.04.2019.

«Forsker har intervjuet minoritetsbarn og barn fra fattige familier. Flere av barna i studien skammer seg over matpakka de har med seg på skolen»

[Skulemat utjevner sosiale forskjeller](#) Publisert 28.07.2019.

«En forskningsrapport fra Universitet i Agder sier at gratis skulemat utjevner sosiale forskjeller mellom elever.»

Praksiseksempel og erfaringar frå andre skular i Noreg:

Bodø kommune:

Kommune har i 2021 og 2022 hatt pilotforsøk med gratis skulemat på 5 skular og dei oppsummera følgjande i ei evaluering:

«Piloten forsøkte ut både servert ferdigmat og tilberedning selv. Evalueringen viste at elevene var mest fornøyd der de tilberedte maten selv. Skoler som tilberedte maten selv fikk tilført ressurs til

personal, 15-20 % stilling. Piloten viste oss at det ikke var realistisk å få levert ferdigmat til skoler i distriktet innenfor tildelt ressurs. Prisen på Skjerstad var for høy – Bodø bakeri kunne levere med kjørekostnader på kr 1200 per måltid mens lokale leverandører kunne levere til kr 50 per elev per måltid, pluss kjøring.

Evalueringen viste at der eksisterende personal ble brukt til mat i skolen, var slitasjen stor og tilbakemelding på at skolene måtte få tilført ressurser.

Evalueringen viste at intensjonen med mat i skolen ble godt tatt imot ute på skolene, men at det var stor usikkerhet og bekymring for at det ikke vil følge med ressurser.

Positive erfaringer gjort i piloten, fra de voksne var: elever som spiser lite, spiser mer med mat i skole - elever som skolen vet ikke spiser frokost får i seg mat før skoleslutt - elevene får i seg sunn mat - elevene virker fornøyd, mange spiste mye - skolene som laget maten selv, hadde generelt bedre erfaringer og mindre svinn - sosialt ved å gjøre noe sammen. Fellesskap. Spesielt skolene som laget maten selv

Positive erfaringer gjort i piloten, fra elevene: bedre tid om morgenen, mindre stress - gratis mat - mer pålegg å velge i - spiser med venner - bedre mat på skolen - bedre plass i sekken - mer variert mat enn hjemme - vi fikk mat selv om vi glemte matpakka hjemme»

Kveik-prosjekt ved Voss ungdomskule:

«Erfaringar frå prosjekt på Voss ungdomskule viser til at elevane gjerne vel vekk kantine-lunsj til fordel for å gå i butikken. Det er ungdomsskoleelevar som gjerne vil velgja sjølv og då kan det tenkast at kantine-lunsj ikkje er førstevalet kvar gong. På Voss var det sal av påsmurte, enkle baguetter, smoothies osv. Salet var veldig varierende. Dei første gongane var det utsolgt, men interessa falt etter 2-3 veker med drift. Det endte opp med tap og mykje matsvinn og prosjektet vart avslutta.»

Stortangen skole i Lierne kommune:

Skulen har hatt skulemat i 18 år. Elevane vert samla trinnvis i matsalen kor dei hentar mat frå ein buffet med sunn norsk brødmat. Ein dag i veka vert det servert varm mat. Sjølve organiseringa vert gjort av ein frå skulen sin stab (kommunen har avsatt eigen ressurs til skulemat) og med hjelp frå ei vekstbedrift i kommunen. Finansiering vert gjort gjennom at kommunen gjev fem assistenttimar i veka og ei abonnementsordning hos foreldra.

Eidebakken skole i Lyngen kommune:

Skulen har hatt gratis skulemat sidan 2013, som ein del av ei satsing på å bedra levevilkåra i kommunen. Det starta som ei forsøksordning, men er vorte permanent etter tre år. Føresetnaden er at kommunen set av pengar. Organiseringa og finansiering skjer gjennom ein assistentstilling som vert omgjort til stilling innan skulemat. Elevane smører maten sjølv. At ikkje skolen har storkjøkkenet set avgrensninger i tilbodet, blant anna at det ikkje er mogeleg å servera frokost.

Her kan ein finne fleire [Praksiseksempel frå Nasjonalt senter for mat, helse og fysisk aktivitet](#)

Vurdering og konsekvensar

Bygningsmessige forhold, fasilitetar og andre rammer

Dale skule:

Dale skule har skulekjøkkenet i tilknytning til foaje på skulen og kjøkkenet kan nyttast til å gjera i stand måltidet. Då kjøkkenet er i bruk til faget Mat og helse to dagar i veka, vil det berre vera mogeleg å laga skulemåltid tre dagar. Det vil vera behov for å kjøpe inn ekstra fryseboks og kjøleskap for å kunne lagre og oppbevare mat.

I foajeen er det stolar og bord som elevane kan nytte seg av under måltidet. Her er det òg mogeleg å lage til bord for servering av mat.

Tidsrommet for servering er 30 min pr dag og det må difor verta lagt til rette for rask og effektiv distribusjon. Logistikken må vera godt organisert for å rekke over 150 elever i løpet av friminuttet.

Det er praktisk mogeleg å få til skulemåltid ved Dale skule, 8. – 10. trinn, 3 dagar i veka med smøremåltid/buffet

Eksingedalen oppveksttun:

Ved Eksingedalen oppveksttun har elevane i ungdomskulen undervisningsrom vegg i vegg med kjøkkenet. Det vil vera mogeleg for elevane å hente mat frå kjøleskap på kjøkkenet og saman med kontaktlærer gjennomføre måltid utan spesiell tilrettlegging for sjølve måltidet. Den praktiske delen med innkjøp og organisering må leggjast til ein av dei tilsette ved oppveksttunet.

Det er vurdert to ulike alternativ til organisering og kostnadar til gratis skulemåltid

Alternativ 1 – Dale skule organisera og drifta gratis skulemåltid

Personell

Det vil vera behov for eige, ekstra personell om skulen skal organisera skulemåltid for elevane på ungdomstrinnet. Personell vil ha ansvar for å ta seg av planlegging av innkjøp, bestilling og lagerføring, gjennomføring av lunsjservering og rydding etterpå. Ut frå erfaringar frå andre skular og forskning er det naudsynt med dedikert personell for organisering av det praktisk og administrasjon av ordninga. For Dale skule vil det krevja ekstra bemanning, min 20 % stilling.

Økonomi

Ved gjennomgang av ulike ordingar og organisering av gratis skulemåltid på andre skular i Noreg har ein funne Bodø kommune som ein kommune som nyleg har vurdert ei ordning med smøremåltid og kostnaden ved dette. Utrekning av økonomiske konsekvensar er difor med bakgrunn frå Bodø kommune sine berekningar til kjøp av mat og ekstra personell. Bodø kommune reknar at det kostar kr. 35,50 pr. elev pr dag. Dette er basert på kr 434.100 pr år. i utgifter til personell, inkl ferie, pensjon, arbeidsgiveravgift og kostnaden til kjøp av matvarer.

Kostnadar med vel 150 elevar og gratis skulemåltid 3 dagar i veka heile skuleåret:

Dale skule	kr. 35,50 pr. elev pr. dag (*114 dagar * 150 elevar)	kr 607 050,-
Eksingedalen oppveksttun	kr. 35,50 pr. elev pr. dag (*114 dagar * 3 elevar)	<u>kr 12 141,-</u>
<u>Samla kostnad</u>		<u>kr. 619 191,-</u>

Investering av kjøleskap og fryseboks vil koste mellom kr. 10 000 – 15 000.

Alternativ 2 – AO-senteret organisera og drifta gratis skulemåltid ved Dale skule

Personell

AO-senteret vil ha behov for 1 arbeidsleiar og 1-2 VTA deltakarar for å planlegge innkjøp, bestilling og lagerføring, gjennomføring av lunsjservering og rydding etterpå. Det vert lagt til grunn at dei treng 3-3,5 timer dei dagane dei skal servera, om lag 10 timar pr veka.

AO-senteret tenkjer å lage til ein buffet med brød, forskjellige pålegg og dele opp frukt og grønnsaker som elevane kan forsyna seg av. Som variasjon kan dei smøre på baguetter som er ferdige til å ta med i handa for elevane.

Økonomi

Matkostnad Pr dag	Pr uke	Pr måned	Pr år (skoleår)
150x 25 kr = 3750	3750x 3 = 11 250 kr	11 250 x 4 = 45 000 kr	450 000
Kostnad drift pr dag	Drift pr uke	Drift pr måned	Drift pr år (skoleår)
1500 kr	1500x 3 = 4500 kr	4500 x 4= 18 000 kr	180 000

I oppsettet over er det rekna kr 25,- pr. elev i matkostnadar pr. dag med utgangspunkt i 150 elevar. Matkostnaden er rekna ut frå 2-3 brødsiver med pålegg, og frukt eller grønnsaker. Driftsansvar vil koste kr. 1500 pr dag. I denne kostnaden ligg bestilling, lagerføring, servering og rydding og eventuelle andre ting som dukker opp.

Investering av kjøleskap og fryseboks vil koste mellom kr. 10 000 – 15 000.

AO-senteret vil ikkje kunne gje same tilbud ved Eksingedalen oppveksttun.

Oppsummering

Forsking viser at skulemat kan utjevna sosial ulikskap, kan vera miljøskapande og kan påverke at dei som ikkje har matpakke med på skulen i dag får eit skulemåltid. Men som forsøket til folkehelseinstituttet viser er det vanskeleg å påverke gjennom mat i skulen at elevane får eit sunnare kosthald. Forskinga viser at det bør setjast av personalressursar til dette for at ordning skal fungera. Det bør òg vera eit visst nivå kvalitetsmessig på måltidet. Utfordringa med eit gratis skulemåltid er store kostnadar knytt til investeringar og særleg drift.

Om det er ynskjeleg å innføra gratis skulemåltid i skulane i Vaksdal, her 8. – 10. årssteg på Dale skule og Eksingedalen oppvekststun, vil det vera naudsynt at skulane får ekstra ressursar for iverksettjing.